

Prima campanie monografică a Școlii Sociologice de la București (Goicea-Mare, 1925)

Dimitrie Gusti face parte din acea grupare de intelectuali care marchează pentru noi trecerea intelectualului român din faza critică, instituită de Maiorescu, sau din cea de largă deschidere spre exterior și în interior, pe care o promova Rădulescu-Motru în special prin „Noua Revistă Română.” către faza constructivă. Intelectualul român devine și gânditor, trece în faza constructiv-practică întemeiată pe latura constructiv-teoretică.

La începutul secolului, și mai ales în perioada interbelică, se realizează pozitivarea filosofiei prin sociologie, psihologie, estetică, filosofia culturii, axiologie, antropologie filosofică sau etică. Gusti a realizat pozitivarea filosofiei prin sociologie. Lecția inaugurală a *Cursului de Istoria filosofiei grecești, etică și sociologie*, ținută în 1910 la Universitatea din Iași va fi desăvârșită prin *Realitate, știință și reformă socială*, studiul sub care pornesc la drum Asociația pentru știința și reforma socială și periodicul acesteia, „Arhiva pentru știința și reforma socială”, în 1919. În lecția inaugurală Dimitrie Gusti evidențiază raportul de „intimă reciprocitate” dintre filosofie și știință. Iar „cel mai mare elogiu care se poate aduce unui filosof este să i se zică că este și om de știință, pe lângă că este filosof, după cum cel mai mare elogiu, ce se poate aduce unui om de știință, este să i se spună că este și filosof pe lângă om de știință”.

Dimitrie Gusti, ca puțini alții, și-a expus întregul său program teoretic și practic, ca într-o lozincă, prin titlurile semnificative, cel al publicației „Arhiva pentru știința și reforma socială” și al principalei sale lucrări *Sociologia militans. Cunoaștere și secțiune în serviciul națiunii*.

Prima campanie monografică pentru cunoașterea sociologică a realității românești a fost întreprinsă, după cum se știe, în primăvara anului 1925, în comuna Goicea-Mare din județul Dolj.

Până la o descriere mai amplă, întemeiată și pe posibila descoperire a „dosarului” pierdut, sau numai răstăcit, în rândurile de față voi face câteva precizări de ordin istoriografic: pornesc aici de la datele publicate și de la însemnările (inedite) ale lui Mircea Vulcănescu, filosoful și sociologul, unul dintre monografiștii participanți la campanie.

Această primă ieșire pe teren a fost anticipată teoretic de profesorul Gusti încă în *Introducere la cursul de Istoria filosofiei grecești, etică și sociologie* (1910) și în articolul-program *Realitate, știință și reformă socială* din „Arhiva pentru știința și reforma socială” (1919): inaugurarea cercetării concrete a fost pregătită nemijlocit în seminarul de sociologie din anul universitar 1924-1925.

De ce a ales Gusti tocmai Goicea-Mare? Fără îndoială, întrebarea ar solicita un răspuns mai amplu, pe care poate că îl voi da cu un alt prilej, după consultarea și a altor materiale de arhivă decât cele pe care le cunosc acum. Aici doar semnaliez că se avusese în vedere și Nereju, unde se va ajunge în cea de-a treia campanie monografică (1927); printre altele, să reținem că unul dintre studenții seminarului era chiar din Goicea-Mare și pregătea o monografie despre satul lui; iar asigurarea posibilităților de cazare, masă și, totodată, pentru investigare, nu erau dintre cele mai neglijabile chiar și în condițiile pionieratului, sat mai ales atunci.

Menționată într-un hrisov al lui Mihai Racoviță Vodă din anul 7221 (— 5508 = 1713), când o parte din moșia Goicea-Mare trece în proprietatea minăstirii Horezu, până la 1864 Goicea-Mare cuprindea și Goicea-Mică, ulterior ajunsă mai numeroasă decât cea „Mare” (cea „Mică” avea, la 1925, un număr de 1996 de locuitori, față de 1777 ai celei „Mare”). Prin legea rurală din 1864, 187 de locuitori au fost improprietăriți, iar prin legea din 1879, 30 au devenit „insurăleți”; la 1896, în sat erau 261 de case și 62 de bordeie. Moșia din comună, aflată acum în proprietatea statului, era dată în arendă (până la secularizarea averilor minăstirești, se afla în proprietatea minăstirii Jitianu).

Ce era Goicea-Mare în 1925? Era o comună rurală cu 1777 de locuitori, aşezată în cîmpia Olteniei, ţinînd administrativ de judeţul Dolj, şi aflată la 51 km depărtare de Craiova şi la 14 km de gara Portăreşti. Avea primărie, trei şcoli primare (una mixtă, de la 1883) şi o biserică ortodoxă — aflăm în continuare din „Anuarul României pentru comerţ, industrie, meserii şi agricultură” pe anul 1925—1926 (Bucureşti, Ed. Rudolf Mosse, S.A.). În sat se mai află Banca populară „Adăpostul Țăranului”, patru băcării, un depozit de cărbuni, altul de lemne şi un al treilea de vin, un magazin de ghele, două mori, un brutar, un blănar, un croitor, doi ceasornicari, un medic, un preot, doi circiumari şi chiar o cafenea. Iar din „Anuarul pe anii 1921—1925” al Eparhiei Rîmnicului Noului Severin mai aflăm că parohia Goicea-Mare (care cuprinde şi satul nou) are 660 de familii creştine: mai sînt şase familii adventiste şi una baptistă, în total 11 sectanţi, la 1 ianuarie 1924 (membri din 1921).

Cam cu astfel de informaţii se pleca la Goicea-Mare. Altele, aveau să fie aflate prin cercetare proprie. Unele dintre acestea au fost consemnate numai ocazional în diverse scrieri tipărite, altele le aflăm din textul redactat atunci, în 1925, de către Mircea Vulcănescu.

La „ancheta ştiinţifică”, cum denumeşte Mircea Vulcănescu prima campanie monografică a şcolii gustiene, care a avut loc în comuna Goicea-Mare (jud. Dolj), între 25 aprilie şi 1 mai 1925, au participat, alături de profesorul Gusti şi asistentul său Gh. Vlădescu-Răcoasa, opt studenţi de la Facultatea de Filosofie şi Litere şi unul de la cea de medicină: Mircea Vulcănescu (licenţiat), D. Prejbeanu, D. Georgescu (medicinistul, viitorul dr. D. C. [Mitu] Georgescu), I. Costin, L. S. Belciu, P. Ionescu, V. Cirlogea, C. Constantinescu [—Mirceşti] şi Gh. Popescu-Goicea.

O descriere a campaniei se dă în volumul omagial închinat lui Gusti — la împlinirea a 25 de ani de învăţămînt universitar — de către „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială” (an XIV, vol. II, 1936, p. 1138—1139), în care H. H. Stahl menţionează, printre altele, că „lucrări tipărite nu există, cu privire la această campanie”. În memoriile publicate în 1981 (*Amintiri şi gânduri ...* Bucureşti, Ed. Minerva), Stahl — care n-a participat deci la prima campanie — îşi aminteşte că „am citit deci redactările de atunci (din păcate azi pierdute)”. Profesorul bucureştean n-a luat cunoştinţă — pînă la redactarea textului din „Arhiva ...”, şi nici ulterior — de textul lui Mircea Vulcănescu, căci nu-l menţionează în bibliografia „caietelor de note” privitoare la Goicea-Mare.

Pornind de la textul lui Mircea Vulcănescu, se cuvine a corecta o eroare. Ea priveşte intervalul în care prima echipă monografică a stat la Goicea-Mare. În volumul omagial dedicat lui Gusti în 1936 (vol. II, p. 1138), Stahl indică intervalul dintre 20 şi 24 aprilie 1925, cu specificarea că profesorul cu echipa au sosit în comună „în ziua de Duminica Tomii”.

Nu ştim exact de unde a obţinut informaţia, fapt este că ea s-a perpetuat. Peste 20 de ani, în 1945, s-au aniversat, într-un cadru festiv, două decenii de la prima campanie monografică. Profesorul Gusti, cu informaţia luată probabil tot din „Arhiva ...”, menţionează „duminica Tomii din 20 aprilie 1925”. Şi totuşi sărbătorirea a avut loc în 25 aprilie (intîmplător, oare?).

Data o preia şi Pompiliu Caraioan, din cele două surse, în 1971 (în volumul colectiv *Şcoala Sociologică de la Bucureşti*, vol. II, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică). În amintirile publicate în 1981, H. H. Stahl revine şi scrie că „experienţa” a durat „cinci zile”, iar printre cei de la care s-a informat nu-l menţionează pe Vulcănescu, pe care e posibil să-l fi evitat, dacă nu în 1926, cînd acesta se afla la Paris, poate în 1936, cînd publica studiul din „Arhiva ...” menţionat mai sus.

Credem că intervalul corect în care s-a desfăşurat prima campanie monografică a Şcolii Sociologice de la Bucureşti, în comuna Goicea-Mare, judeţul Dolj, este 25 aprilie — 1 mai 1925, cel menţionat de Mircea Vulcănescu, intrucît:

1. Mircea Vulcănescu a redactat textul curînd după efectuarea campaniei (în toamnă se afla deja la Paris,) deci putea să ştie mai exact decît cei de la care a obţinut informaţia, peste 10 ani, H. H. Stahl; totodată, monografistul participant nemijlocit la campanie este recunoscut pentru scrupulozitatea lui;

2. La Goicea-Mare, D. Gusti a fost făcut cetăţean de onoare, cu o diplomă reproduşă (foto) în „Arhiva ...” omagială; nu s-a observat că această diplomă poartă (clar) data de 29 aprilie? ! Să fi fost scrisă ea după plecarea profesorului şi remisă ulterior? sau să fi fost luminată la Goicea-Mare, cu menţionarea unei date ulterioare zilei în care i-a fost înmînată? ! Nu credem!;

3. „Duminica Tomii”, menţionată de Stahl şi de Gusti, în 1925 nu a căzut în 20 aprilie, ci în 26 aprilie! Consultînd calendarele pe 1925, găsim că în acel an Paştile au căzut în 12 aprilie, dar la catolici şi la protestanţi, care n-au „duminica Tomii”; la ortodocşi, Paştile au fost în duminica următoare, 19 aprilie, iar „duminica Tomii” — punct de reper ce se putea ţine minte mai uşor decît data calendaristică — în 26 aprilie.

Probabil că s-a plecat din București în 25 aprilie și s-a ajuns în sat în ziua următoare. Până la depistarea și a altor informații de arhivă, cred că trebuie să păstrăm perioada specificată de Mircea Vulcănescu.

*

Mircea Vulcănescu se distinge în cultura română prin preocupări multiple. Este o personalitate complexă, care se impune prin multilateralitate, spirit analitic, de pătrundere în profunzime și prin competență. Este filosof, sociolog, etician, economist, istoric social, filosof al religiei, critic cultural sau doctrinar al „tinerei generații” ș.a. Paul Sterian îmi spunea că Vulcănescu era o sinteză a lui Iorga, Gusti, Pârvan și Nae Ionescu.

În domeniul sociologiei, după susținerea licenței cu o teză de sociologie, *Individ și societate în sociologia contemporană*. Mircea Vulcănescu a luat parte la prima campanie monografică inițiată de profesorul Gusti, în 1925, ca și la cele de la Drăguș (1929), Runcu (1930), Cornova (1931), Drăguș (1932); a publicat un amplu studiu consacrat analizei personalității profesorului Gusti (în volumul omagial al „Arhivei . . .”, 1936); a susținut o serie de comunicări la Institutul Social Român sau în organizarea unor diverse asociații, ligi ș.a. Dintre lucrările mai importante în domeniul sociologiei mai amintesc: *Teoria și sociologia vieții economice* (1932), *Note sur les publications de l'école roumaine de sociologie* (1938), *Proiect pentru reorganizarea Ministerului de Instrucțiune și prefacerea lui în Ministerul Culturii Naționale* (1934). Se mai cuvine a fi menționată *Organizarea muncii intelectuale din Călăuza studentului* (1928), ca și activitatea depusă de Vulcănescu în cadrul Asociației „Enciclopedia României”, care a publicat patru masive volume. Alături de activitatea organizatorică, Mircea Vulcănescu a publicat în *Enciclopedia României* un amplu și documentat studiu consacrat *Războiului pentru întregirea Neamului* (vol. I, 1938), *Înfățișarea socială a județului Alba*, *Înfățișarea socială a județului Mehedinți* (vol. II, 1938).

În anii 1944—1946 a reluat pregătirea tezei de doctorat, abordând *Problemele economiei românești după al doilea război mondial* și vrînd să fie „rezultatul a 15 ani de observațiuni, de confruntări și de reflecții”.

Printre manuscrisele inedite cu conținut sociologic ale lui Mircea Vulcănescu se află și însemnările despre prima campanie monografică a Școlii Sociologice de la București, nesemnificate până acum. Ele poartă titlul: *Cîteva considerațiuni asupra vieții spirituale a sătenilor din Goicea-Mare (psihologice și culturale)* — note dintr-o anchetă sociologică.

În aceste însemnări, după precizarea menirii „anchetei științifice” și a o serie de generalități despre comuna Goicea-Mare, descrie „tipul cultural primitiv al goiceanului”, spre a se opri mai pe-ndelete la o sistematizare a manifestărilor culturale și la o explicare a lor, făcută din perspectivă psihologică. Unele dintre însemnări sînt note fugare, consemnate în vederea realizării unei lucrări mai ample, pe care n-a mai găsit răgazul s-o înfăptuiască.

În continuarea acestui studiu publicăm notele lui Mircea Vulcănescu. Semnificația lor pentru istoria sociologiei românești rămîne valoroasă prin aceea că se cunosc prea puține informații despre prima ieșire pe teren a profesorului Gusti și a elevilor săi și, totodată, astfel se poate dobîndi o „cunoaștere sporadică” a tînărului Mircea Vulcănescu.

februarie 1999

MARIN DIACONU